

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ТВОРЧИСТЬ ОСОБИСТОСТІ»

Сучасний спеціаліст виконує свої професійні обов'язки на виробництві в умовах, коли задачі, що постають перед ним, можуть не мати аналогів у його досвіді та досвіді його попередників, а також потребують вміння здобувати або генерувати необхідну інформацію. Через це пріоритетним завданням освіти вітчизняні та зарубіжні педагоги вважають підготовку творчого фахівця, що включає навчання майбутнього спеціаліста самостійно мислити, причому мислити нелінійно, усвідомлюючи той факт, що знання, здобуті самостійно, набувають змісту і цінності, а предмет вивчення осмислюється через набуття особистого досвіду та формування власної позиції.

Численна кількість наукових праць, присвячених дослідженню творчості особистості, свідчить про актуальність та надзвичайний інтерес вчених до проблеми. Роботи Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Д. Богоявленської, Л. Виготського, Н. Вишнякової, В. Давидова, В. Дружиніна, Д. Ельконіна, Н. Кузьминої, А. Леонтьєва, О. Матюшкіна, В. Моляко, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Б. Теплова, М. Холодної, І. Якиманської, Ф. Барлетта, А. Біне, Дж. Гілфорда, А. Маслоу, Дж. Рензуллі, Е. Торренса та інших вчених створили психолого-педагогічну основу для теоретичного та практичного вивчення проблеми формування і розвитку творчої особистості та творчого фахівця зокрема.

Оскільки питання, пов'язані з дослідженням творчості особистості та творчості фахівця, знаходяться на стику кількох наук (психології, когнітивістики, педагогіки, філософії (філософії науки зокрема), соціології, культурології, філології тощо) понятійний апарат з даної проблеми не є усталеним та однозначним. П. Мейсбургер [4] у 2009 році нарахував більше сотні різних трактувань поняття «творчість», які зустрічаються у наукових джерелах, присвячених цій проблемі. Вчені застосовують у своїх працях цілу низку споріднених термінів: творчість, творча особистість, креативність, рос. «творческость», творчі здібності, творче мислення, творча діяльність, творчий процес, творча активність, творчий акт, творча технічна діяльність, технічна творчість, творча компетенція, творча освіта, творчий досвід, творчий потенціал, тощо.

Великий тлумачний словник української мови надає такі визначення терміну «творчість»: діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей; діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку; здатність творити [2].

Англійські еквіваленти терміну «творчість» – *creativity, creating, creation* – згідно зі словником сучасної англійської мови [3] у загальному розумінні подаються як процес генерування або застосування нових та ефективних ідей, результатів, тощо; здатність до творчості та діяльність зі створення чогось.

Аналіз показує, що поняття не має одного визначення, оскільки застосовується для опису цілого переліку різних категорій: діяльності, здатностей, процесу, результатів, тощо. Привертає увагу, те, що в якості універсуму майже всі трактування використовують словосполучення «створення нового». Таким чином, можна припустити, в якому б розумінні не застосовувалося поняття «творчість», мова йтиметься про дещо, націлене на створення нового.

«Батько» сучасної теорії творчості, Е. Торренс у 1962 [5] році визначив творчість як «процес сприйняття проблем, прогалин та браку знань, відсутніх елементів, їх невідповідності, тощо, виявлення труднощів (перешкод), генерування ідеї або формулювання гіпотез, неодноразова їх перевірка, можливе модифікування, повторне тестування гіпотез та нарешті повідомлення результату».

Дослідження природи творчої особистості проводяться в аспекті інтелекту, відкритості особистості новим ідеям, здатності до формування та сприйняття ідей, співвідношення творчості та автономності, творчості та компетентності, творчості та дослідницької поведінки, тощо.

Прогресивні педагоги з кінця 18 сторіччя зосереджували свої наукові пошуки навколо ідеї «навчання прийомам та способам творчості». Мета навчання прийомам творчості була не тільки в їх практичному застосуванні, а і у самостійному здобутті знань.

Великий інтерес в контексті підготовки творчого фахівця має виокремлення процесуальних рис творчої діяльності: самостійне перенесення знань та вмінь до нової ситуації; критичне, аналітичне, синтетичне мислення; бачення нових проблем у знайомих стандартних ситуаціях; бачення нової функції знайомого об'єкту; бачення структури об'єкту, явища, яке підлягає вивченню, вміння бачити альтернативу рішення; вміння комбінувати раніше відомі способи рішення проблеми, щоб отримати новий спосіб. Означені риси можуть бути вродженими, але у той же час їх можна цілеспрямовано формувати на основі наявних здібностей через залучення особистості до творчої діяльності.

Визначальними для дослідження проблеми «творчості» мислення є праці Дж. Гілфорда, який вперше зробив спробу окреслити сутність творчого мислення. Вчений робить висновок, що конвергентне мислення не передбачає «вихід за межі пізнання», оскільки є послідовним, логічним, однонаправленим і забезпечує вирішення стандартної проблеми шляхом знаходження єдиного рішення, яке відповідає умові та вимогам задачі. Вихід думки за межі знань можливий в результаті дивергентного – неспрямованого мислення, яке відбувається в різних напрямках та дозволяє бачити інші властивості досліджуваного об'єкта, змінювати їх, знаходячи не одне рішення проблеми.

Д. Богоявленська слушно вважає, що формування творчо обдарованої особистості перш за все орієнтовано на навчання її нестандартному мисленню, вмінню генерувати оригінальні, незвичайні ідеї, зосереджуватися на об'єкті дослідження, якого не траплялося раніше, стимулювати фантазію, тощо [1].

Р. Стернберг, висловлюючи повагу до наукових пошуків Дж. Гілфорда та Е. Торенса, називає їх піонерами в сфері дослідження проблем творчості. Інвестиційна теорія креативності, яку Р. Стернберг розробляє разом із Т. Любартом – це сучасний підхід до визначення творчості та бачення творчої особистості здатною «купувати ідеї за мінімальну ціну» (тобто розвивати їх поки вони ще невідомі і непопулярні), а продавати якомога дорожче (використовувати потенціал ідеї). Він переконаний, що студента можна навчити і творчості, і творчого мислення.

З огляду на зазначені вище підходи до визначення поняття «творчість» можна зробити висновок, що стверджувати про можливість існування однозначного розуміння терміну «творчість» доволі важко, але можна зупинитися на визначенні творчості особистості як процесу, пов'язаного з певним способом творчого мислення та особливим устроєм творчої свідомості, а також діяльності яка породжує дещо якісно нове, чого ніколи раніше не існувало.

Подальшого дослідження в контексті підготовки вищою школою творчого фахівця потребують проблеми пов'язані з визначенням поняття та структури творчого потенціалу, а також розробки та обґрунтування системи його розвитку.

Література

1. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д.Б. Богоявленская. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1983. – 173 с.
2. Великий тлумачний словник української мови : [близько 40 000 слів] / Т.В. Ковальова. Харків : Фоліо, 2005. 767 с.
3. Longman Dictionary of Contemporary English : 3rd ed. Great Britain, 1995.
4. Meusburger P. Milieus of Creativity: The Role of Places, Environments and Spatial Contexts / P. Meusburger, J. Funke, E. Wunder // Milieus of Creativity: An Interdisciplinary Approach to Spatiality of Creativity. Heidelberg : Springer. – 2009. – P. 201-218.
5. Torrance E.P. Guiding creative talent / E.P. Torrance. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., 1962. – 278 p.

Анотація. Тітова Олена Анатоліївна. Аналіз сучасних підходів до трактування поняття «творчість особистості»

Сучасне виробництво потребує творчого фахівця, здатного вирішувати нестандартні задачі. Статтю присвячено аналізу понять «творчість» та «творча особистість» в контексті підготовки спеціаліста до критичного мислення, самостійного перенесення знань та вмінь до нової ситуації; процесу комбінування раніше відомих способів рішення проблеми, щоб отримати новий спосіб або продукт.

Ключові слова: творчість, творча особистість, творчий потенціал.

Аннотация. Титова Елена Анатольевна. Анализ современных подходов к определению понятия «творчество личности»

Современное производство требует творческого специалиста, способного решать нестандартные задачи. Статья посвящена анализу понятий «творчество» и «творческая личность» в контексте подготовки специалиста к критическому мышлению, самостоятельному переносу знаний и умений в новую ситуацию, процессу комбинирования ранее известных способов решения проблемы, чтобы получить новый способ или продукт.

Ключевые слова: творчество, творческая личность, творческий потенциал.

Summary. Helena Titova. The analysis of the nowadays approaches to the creativity definition.

Up-to-date production requires a creative specialist, which is able to solve unconventional tasks. The paper is devoted to the analysis of the nowadays approaches to the creativity and creative person definition in the context of the creative specialist training. The results must include the ability of critical thinking, independent conversion of knowledge and skills to new conditions, combination of known solutions to obtain the new ones.

Key words: creativity, creative person, creative potential.